

UNELTELE DIN OS DESCOPERITE ÎN ASEZAREA DE EPOCA BRONZULUI DIN SATUL POȘTA ELAN Mircea Mamalauca

La solicitarea Direcției Apelor Române - Filiala Iași, instituția noastră a organizat o campanie de săpături arheologice de salvare, într-o așezare de epoca bronzului aflată în satul Poșta Elan, comuna Vutcani, județul Vaslui, campanie încheiată cu rezultate interesante.

De la bun început trebuie spus faptul că întreaga vale a râului Elan este foarte bogată în vestigii aparținând epocii bronzului dar din nefericire foarte puțin studiate, de cele mai multe ori doar întâmplător aflându-se în atenția specialiștilor. Așezarea de la Poșta Elan se întinde pe o suprafață relativ mare însă noi am reușit să cercetăm sistematic doar o mică parte (600 mp), restul investigației rezumându-se la o observație de suprafață și la colectarea materialului descoperit întâmplător. În urma cercetării au fost scoase la lumină trei locuințe și două gropi menajere cu un inventar constând în: unelte și obiecte din piatră, unelte din bronz, unelte din os și nu în ultimul rând un mare număr de fragmente ceramice.

În cele ce urmează mi-am propus să realizez o prezentare a uneltelor din os care reprezintă categoria de obiecte cea mai numeroasă, în așezarea de la Poșta Elan. După cum arătăm mai sus uneltele provin atât din locuințele cercetate sistematic cât și din peregrinările efectuate în apropierea acestor locuințe.

Primele unelte din os au fost descoperite într-o groapă menajeră: este vorba de două împungătoare confecționate din așchii de os. Împungătoarele sunt aproape egale ca lungime (pl.I, fig.1,2) fiind destul de sumar prelucrate. Practic s-a acordat atenție doar părții active restul uneltei fiind total neglijată.

Prelucrarea sumară și materia primă abundentă au permis ca acest tip de unealtă să fie foarte răspândit. Astfel în așezările aparținând Culturii Noua este aproape nelipsită măturie fiind descoperirile de la Zăpodeni¹- județul Vaslui, Foltești și Monteoru², Bărboasa³ (comuna Oncești-județul Bacău), Cavadinești⁴- județul Galați, și am enumerat aici doar așezări descoperite în Moldova.

Foarte interesante sunt însă împungătoarele descoperite în locuința L1 din așezarea de la Poșta Elan și mă gândesc aici mai ales la două dintre ele. Este vorba de împungătoarele realizate din cubitus de ovi- caprină lustruite pe diafiză (Pl.I, fig.3,4). Împungătoarele au o lungime de 102 și respectiv 106 mm iar spre deosebire de alte unelte din os cel care le-a confecționat a acordat atenție nu numai părții active ci și mânerului sau locului de prindere. Important de remarcat la cele două împungătoare este existența unei perforări la nivelul epifizei proximale a osului care străbate longitudinal olecranonul până la nivelul inciziunii semilunare. Diametrul canalului, care după câte spuncam străpunge epifiza, este de aproximativ 4 mm. Unelte similare au fost scoase la iveală și în așezările de la Gârbovăț⁵- județul Galați, Poșta Elan⁶, județul Vaslui. Unul din cele două împungătoare prezentate mai sus dispune în partea opusă vârfului de un dispozitiv de agățare (cârlig) cu care probabil erau agățate firele din diverse materiale.

Un alt împungător (Pl. I, fig.5) confecționat de această dată dintr-un metacarp

drept de ovicaprină descoperit în aceeași locuință are o lungime mult mai mică fiind după aspect o unealtă mai puțin întrebuințată. Si în cazul acestui împungător s-a practicat pe suprafața articulară proximală un orificiu cu diametru de aproximativ 1,5 mm. O unelată asemănătoare s-a descoperit și în așezarea Noua de la Corlăteni⁷.

Întrebarea care se pune este de ce au fost practicate aceste orificii? Singurul răspuns plauzibil este că acele canale aveau drept scop asigurarea unei modalități de prindere în vederea păstrării acestor interesante unelte. La obiectele similare cunoscute autorii descoperirilor nu amintesc de existența unor asemenea orificii.

În perimetrul cercetat în așezarea de la Poșta Elan au fost descoperite și alte unelte din os unele dintre ele foarte interesante. Si mă gândesc aici la un alt împungător (Pl. I, fig. 6) confectionat de această dată dintr-un os tubular a cărui parte activă, foarte ascuțită, nu depășește lungimea de 19 mm în timp ce restul piesei este total neprelucrată. La fel de interesant este și omoplatul crestă (PL.II, fig.2) descoperit în locuința L1 care se distinge prin prezența pe marginea cavității glenoidale a unor creștături perpendiculare cu zimți mărunți. În afara locuințelor cercetate dar în perimetrul secțiunilor trasate am mai descoperit un răzuitor (Pl. II, fig.1) confectionat dintr-o așchie de os probabil de bovid. Partea activă este destul de fină ceea ce denotă o îndelungată utilizare. În secțiunea III în afara locuințelor L 2 și L 3 am descoperit un fragment de patină (Pl. II, fig.3) care are orificiile de prindere practicate oblic de o parte și de cealaltă a extremităților osului. După uzura nu prea pronunțată a tălpii patinei se poate deduce că aceasta nu a fost prea mult folosită. Important de amintit este și fragmentul de ac (Pl. II, fig.4), ac din os care își găsește analogii în așezările aparținând Culturii Noua de la Gârbovăț⁸, Trușești⁹. De remacat în cazul acestui ac este prezența a două șanțuri-de o parte și de alta a orificiului practicat în partea superioară a acului, șanțuri care s-au dorit a fi probabil un decor. Nu aș dori să închei această prezentare a uneltelor din os descoperite în urma cercetării organizate în așezarea de la Poșta Elan fără a mă opri și asupra uneltelor din os descoperite în apropierea spațiului cercetat sistematic. Este vorba de uneltele descoperite în peregrinările efectuate în perimetrul așezării. După câte am mai arătat așezarea nu se rezumă doar la spațiul cercetat sistematic ci ea este mult mai mare cuprinzând circa 12 cenușare, deci cu siguranță un număr mult mai mare de locuințe și alte amenajări. Din observația sumară, în acest spațiu alături de alte obiecte au fost găsite și 8 unelte din os care întregesc în mod fericit descoperirile realizate, contribuind la o mai exactă încadrare tipologică, cronologică și culturală a așezării de la Poșta Elan.

O unealtă relativ frecvent întâlnită în așezări de acest tip este reprezentată de dălțițele din os (Pl. II, fig.5; Pl III, fig.1), care evident nu lipsesc nici din așezarea cercetată. Au fost descoperite două interesante dălțițe, una realizată dintr-un cubitus de bovid iar cealaltă dintr-o așchie desprinsă dintr-un os de dimensiuni mai mari. La aceste două unelte aș remarca caracterul foarte îngrijit al părții active care este finisată și relativ bine ascuțită fiind după câte se pare o unealtă performantă. Suprafața de prindere la ambele unelte este în totalitate neglijată, nereprezentând, se pare, pentru realizator nici o importanță. Unelte similare au fost descoperite și în așezările de la Soldănești¹⁰, Monteoru¹¹, precum și în alte așezări aparținând orizontului Noua. Alături de împungătoarele enumerate și sumar descrise în paginile anterioare în

peregheze au mai fost descoperite alte două împungătoare (Pl III, fig.2, 3), foarte îngrijit lucrate. Este vorba de două împungătoare realizate din aşchii de os bine ascuţite la unul din capete, unul având vârful prelung iar celălalt vârful relativ conic. După grosimea fragmentelor de os se poate deduce că uneltele provin dintr-un os de bovideu. Unelte similare au fost găsite în localitatea Sebeş-Podul Pricopu¹², judeţul Alba.

Remarcabil ca formă dar mai ales ca realizare este răzuitorul (Pl. III, fig.4) găsit în perechezele întreprinse, răzuitor confecţionat dintr-un fragment de os, probabil de bovideu, foarte atent şi îngrijit lucrat. Răzuitorul are partea activă prelungă şi foarte bine finisată dar în acelaşi timp şi porţiunea de care se efectua prinderea este bine finisată. Este evident că aspectul îngrijit, luciul piesei, nu este dat numai de o îndelungată folosire ci cu siguranţă şi de atenta realizare. De altfel este piesa cea mai îngrijit confecţionată din noianul de unelte prezentate până acum. O altă unealtă interesantă este o seceră (Pl. III, fig.5) din coastă de bovideu care datorită aspectului său, destul de neîngrijit, denotă o prelucrare superficială. Dinţii secerii sunt inegali şi neatent practicaţi ceea ce a făcut ca unealta să asigure un randament mai scăzut. Interesante de menţionat sunt creştăturile care după aspect au fost practicate cu o unealtă foarte subţire şi bine ascuţită. O unealtă asemănătoare a fost decoperită în aşezarea de la Cavadinesti¹³, jud. Galaţi.

Tot în perechezele efectuate am descoperit şi doi omoplaţi crestaţi (Pl. III, fig. 6, 7) puţin diferiţi de cel găsit în săpătura sistematică întreprinsă. Diferenţa constă în practicarea diferită a creştăturilor acestea fiind mai adânci şi puţin oblice. Cu siguranţă dacă cercetarea s-ar extinde descoperirile ar fi şi mai spectaculoase. Trebuie amintit însă faptul că în zonă am descoperit şi alte unelte (din piatră, bronz, precum şi o cantitate apreciabilă de ceramică de tipuri şi calităţi diferite) care vor face obiectul unei alte comunicări.

Vestigiile descoperite, contextul în care au fost găsite, ne permit să încercăm o încadrare tipologică şi culturală a aşezării cercetate.

Aşezarea poate fi încadrată, fără teama de a greşi, în aria Culturii Noua în perioada Noua II.

NOTE

¹ Marilena Florescu, Marian Neagu, *Cultura şi Civilizaţia la Dunăre de Jos*; Vol. IX, Călăraşi, 1991, p. 308, fig. 136/3.

² Marilena Florescu, C. Buzdugan, *Arh. Moldovei*, vol. VII, 1972, p. 157, fig. 43/5,8,10.

³ Marilena Florescu, Viorel Căpitanu, *Carpica I*, 1968, p. 39, fig. 4/5.

⁴ Ion T. Dragomir, *Materialie*, VI, 1959, p. 457, fig. 3/2.⁵ Marilena Florescu, Marian Neagu, *op. cit.*, p. 307, fig. 135/14.

⁶ Marin Rotaru, *Thraco-Dacia*, IV, 1983, 1-2, p. 76, fig. 2/11.

⁷ Marilena Florescu, Marin Neagu, *op. cit.*, p. 305, fig. 133/2.

⁸ *Ibidem*, p. 310, fig. 138/5.

⁹ M. Petrescu-Dâmboviţa, şi colab, *SCIV*, V, 1954, 1-2, p. 26, fig. 18/2, 3.

¹⁰ Marin Rotaru, *op. cit.*, p. 76, fig. 2/3.

¹¹ Marilena Florescu, C. Buzdugan, *op. cit.*, p. 158, fig. 44/13, 17.

¹² Ion Andriţoiu, *Thraco-Dacia*, VII, 1986, 1-2, p. 38, fig. 5/6, 7.

¹³ Ion T. Dragomir, *op. cit.*, p. 456, fig. 2/6.

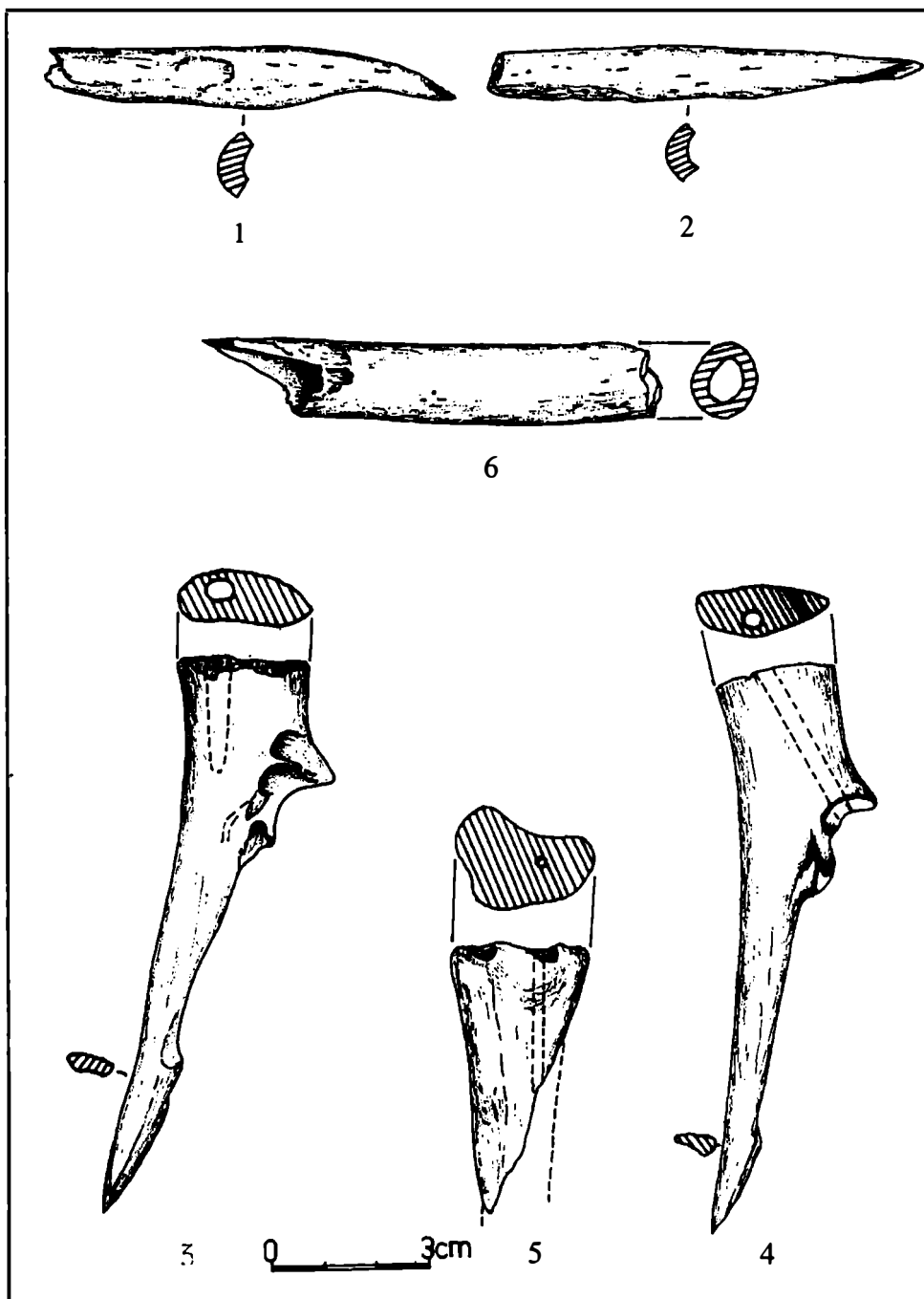

Fig.1.POȘTA ELAN, unelte din os - împungătoare

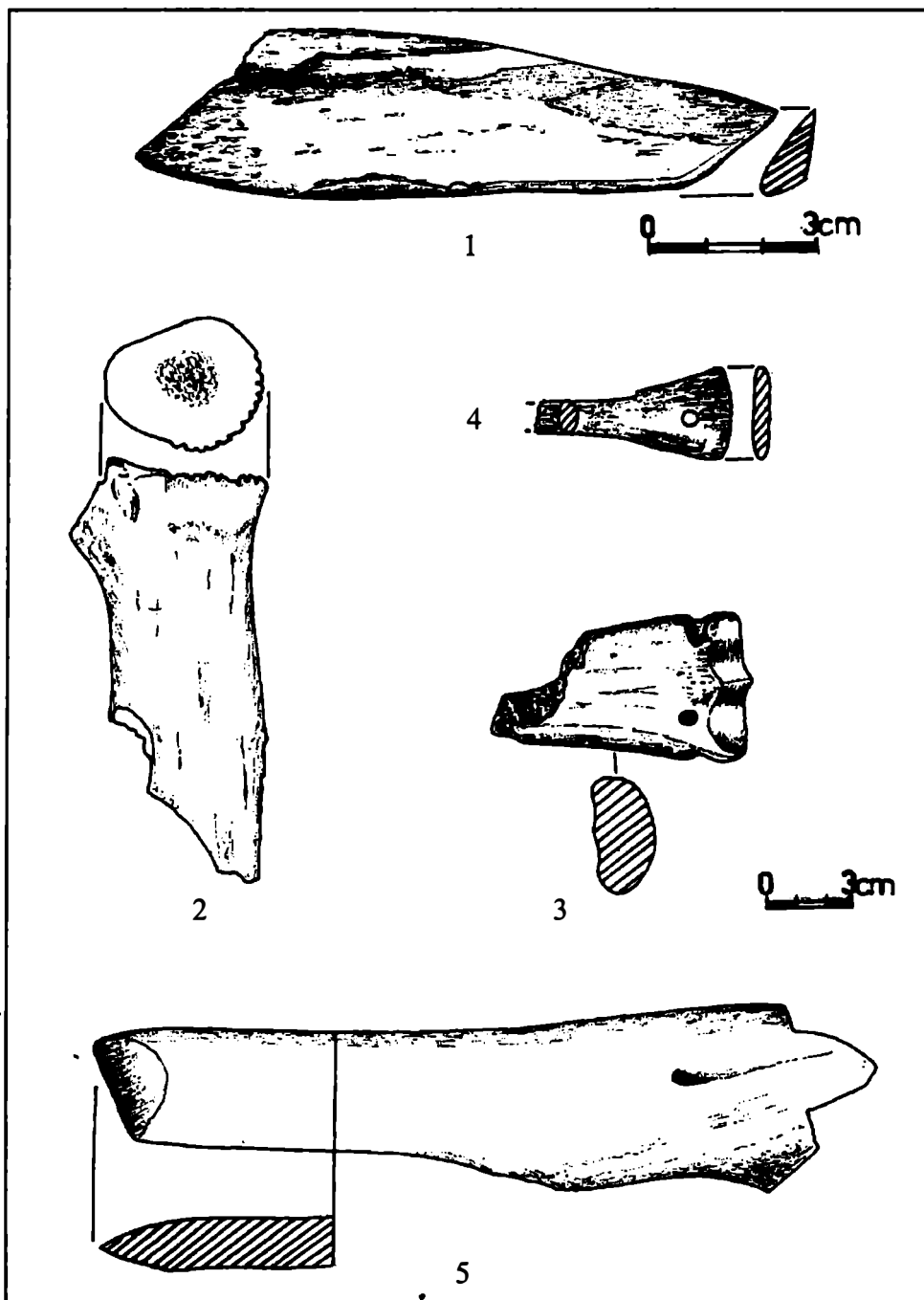

Fig. 2. POȘTA ELAN, 1. răzuitor; 2. omoplat crestat; 3. fragment patină; 4. fragment ac; 5. daltă.

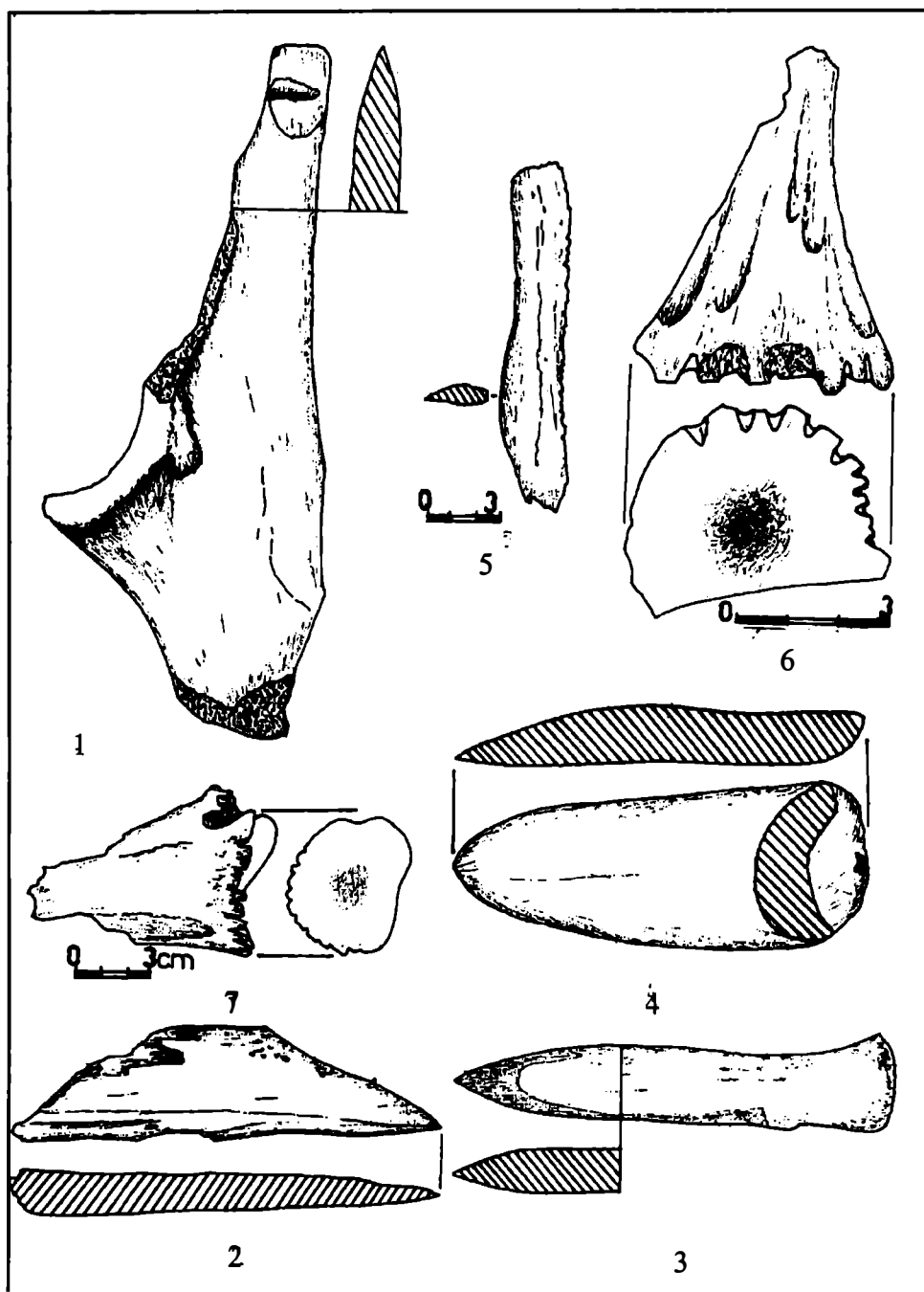

Fig. 3. POȘTA ELAN. 1. daltă; 2,3. împungătoare; 4. răzuitor; 5. seceră; 6,7. omoplați crestați